

اندیشه‌های نوین تربیتی

دوره ۹، شماره ۲

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه الزهراء

تابستان ۱۳۹۲

تاریخ دریافت: ۹۱/۹/۱۱

تاریخ بررسی: ۹۱/۱۰/۱۱

تاریخ پذیرش: ۹۲/۳/۱۱

رابطه علی بن کمروبی و تنهایی با مایا بیکری سبک های شوخ طبعی (خودارزنده سازانه و

پیوندجویانه) و عزت نفس در دانش آموزان دختر شهرستان نجف آباد

فاطمه نادى نجف آبادى*، اکرم نظرى چکینی** و مناز مهربانى زاوه همزنده***

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه علی بین کمروبی و تنهایی با میانجیگری عزت نفس و سبک‌های شوخ طبعی (خودارزنده سازانه و پیوندجویانه) بود. نمونه پژوهش ۱۵۰ دانش آموز دختر دبیرستانی را شامل می شد که در دبیرستان های شهرستان نجف آباد مشغول به تحصیل بودند و به روش نمونه گیری تصادفی چندمرحله ای انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری متغیرهای پژوهش شامل پرسشنامه سبک های شوخ طبعی مارتین و همکاران (HSQ)، مقیاس عزت نفس روزنبرگ (RSES)، مقیاس تنهایی راسل (UCLA) و پرسشنامه کمروبی استنفورد (SSI) بود. آزمون مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم الگوی پیشنهادی پژوهش، به ترتیب با استفاده از روش های تحلیل مسیر و بوت استرپ انجام شد. یافته ها نشان داد که عزت نفس و سبک های شوخ طبعی میانجی ارتباط بین کمروبی و تنهایی است. در پایان می توان نتیجه گرفت که افراد کمرو با بالا بردن عزت نفس و به کارگیری سبک های شوخ طبعی پیوندجویانه و خودارزنده سازانه در روابط میان فردی خویش، می توانند در جامعه و در بین همسالان خود بیشتر حضور یابند و بدین گونه ارزیابی های مثبت از خود را افزایش داده و در نهایت از تنهایی خود بکاهند.

کلید واژه ها

کمروبی؛ عزت نفس؛ سبک های شوخ طبعی؛ تنهایی

*نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز

Fatemehnadi913@yahoo.com

**کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز

***استاد گروه روان شناسی بالینی، دانشگاه شهید چمران اهواز

مقدمه

تغییرات رشد از اواخر نوجوانی تا اوایل بزرگسالی بر جنبه‌های مختلف زندگی تأثیری گذارد (آرنت^۱، ۲۰۰۰). برای شمار جالب توجهی از نوجوانان، این مرحله از زندگی با مشکلات روان‌شناختی درونی همراه است (کاستلو^۲ و همکاران، ۲۰۰۳). در طی این مرحله، نوجوانان اغلب با انتخاب‌هایی مواجه می‌شوند که پیامدهای طولانی مدتی در زندگی آن‌ها دارد (آرنت، ۲۰۰۰، ۲۰۰۷). تغییراتی که به‌طور سریع در دوران نوجوانی اتفاق می‌افتد، جدایی از پدر و مادر، تلاش برای تشکیل هویت، نیاز روزافزون به صمیمیت به‌عنوان عوامل رشد و نمو که به تنهایی در نوجوانان منجر می‌شود (برنان^۳، ۱۹۸۲؛ میچوزکوویچ^۴، ۱۹۸۶). احساس تنهایی حالتی ناراحت‌کننده است و زمانی به‌وجود می‌آید که بین روابط میان‌فردی که فرد تمایل دارد، داشته باشد و روابطی که او در حال حاضر دارد، فاصله وجود داشته باشد (پیلو و پرلمن^۵، ۱۹۸۲). هم‌چنین، روتاسالو^۶ و همکاران (۲۰۰۶) احساس تنهایی را یک تجربه عاطفی ناراحت‌کننده می‌دانند که بر عنصر شناختی نیز تأکید دارد. به‌این‌صورت که احساس تنهایی ناشی از این ادراک است که ارتباطات اجتماعی فرد، برخی از انتظارات او را برآورده نمی‌کند (برنا و سواری، ۱۳۸۹).

دو عامل تنهایی را پرورش می‌دهد که شامل عوامل موقعیتی و عوامل شخصی است (وایس^۷، ۱۹۸۲). کمرویی یکی از عوامل شخصی مهم است که به تنهایی منجر می‌شود. پژوهش‌ها ارتباط معناداری بین کمرویی و تنهایی نشان داده‌اند (ارزوکان^۸، ۲۰۰۹؛ شری^۹ و همکاران ۲۰۰۹؛ باس^{۱۰}، ۲۰۱۰؛ برنا و سواری، ۱۳۸۹). به اعتقاد دارموس^{۱۱} (۲۰۰۷) کمرویی

1. Arnett
2. Costello
3. Brennan
4. Mijuskovic
5. Peplau & Perlman
6. Rutasalo
7. Weiss
8. Erozkhan
9. Sherri
10. Bas
11. Durmus

یک ویژگی شخصیتی، نگرشی یا یک حالت بازداری است. به نظر زنجانی و همکاران (۱۳۸۷)، کمرویی تجربه‌ای است که در آن فرد بیش از اندازه به خود توجه می‌کند و همواره از خود، ارزیابی‌های منفی به‌عمل می‌آورد تا حدی که این حالات برای خود فرد کمرو، علت ایجاد ناراحتی و جلوگیری از بروز احساسات در موقعیت‌های اجتماعی و هم‌چنین، مانع پیگیری هدف‌های میان‌فردی و شغلی می‌شود. در حالی که پژوهش‌های گذشته نشان داده که کمرویی با تنهایی در ارتباط است، با این حال میانجی‌هایی که به‌طور بالقوه بر اثرات کمرویی با تنهایی تأثیرگذارند کمتر شناخته شده‌اند. عزت‌نفس یکی از متغیرهای میانجی ارتباط بین کمرویی و تنهایی است (ماهون^۱ و همکاران، ۲۰۰۶؛ ژاوو^۲ و همکاران، ۲۰۱۲). ژاوو و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند افراد کمرو ارزیابی‌های منفی از خود دارند و در موقعیت‌های اجتماعی عزت‌نفس ندارند. به‌منظور جلوگیری از عواقب منفی آن و برای از بین بردن احساس ناراحتی خود در شرایط اجتماعی، خود را در تنهایی نگه می‌دارند. هم‌چنین، پژوهش‌های هامپس^۳ (۲۰۰۵، ۲۰۰۶)، فیتز^۴ و همکاران (۲۰۰۹) و ژاوو و همکاران (۲۰۱۲)، شواهد حمایت‌کننده‌ای از نقش میانجی سبک‌های شوخ‌طبعی بین کمرویی و تنهایی نشان داده‌اند. سبک‌های شوخ‌طبعی راهی است که افراد تمایل دارند حس شوخ‌طبعی خود را در موقعیت‌های اجتماعی ابراز کنند. سبک‌های شوخ‌طبعی را می‌توان به چهار نوع تقسیم کرد، دو مورد آن مربوط می‌شود به روابط میان‌فردی (سبک‌های پیوندجویی و خودارزنده‌سازانه) و دو مورد آن که به‌طور بالقوه آسیب‌رسان هستند (سبک‌های پرخاشگرانه و خودتخریبی) (مارتین^۵ و همکاران، ۲۰۰۳). هامپس (۲۰۰۵)، دریافت که نمرات تنهایی بالا با سبک‌های پیوندجویی و خودارزنده‌سازانه ارتباط منفی دارد. سسین^۶ (۲۰۰۷)، در پژوهش خود نشان داد که ارتباط منفی قوی بین تنهایی و سبک شوخ‌طبعی پیوندجویانه و خودارزنده‌سازانه وجود دارد و سبک پیوندجویانه بهترین پیش‌بینی‌کننده تنهایی است. هم‌چنین هامپس (۲۰۰۶) نشان داد که

1. Mahon
2. Zhao
3. Hampes
4. Fitts
5. Martin
6. Cecen

سبک‌های پیوندجویی و خودارزنده‌سازانه به‌طور معناداری با نمره‌های کمرویی بالاتر در ارتباط است. فیتز و همکاران (۲۰۰۹)، سبک‌های پیوندجویی و خودتخریبی را به‌عنوان میانجی‌های کمرویی و تنهایی شناسایی کرده‌اند. آن‌ها نشان دادند که رابطه قوی بین کمرویی و تنهایی می‌تواند به یک شکست برای افراد کمرو منجر شود و به استفاده از یک سبک مضر برای آن‌ها گسترش یابد. در مقابل افراد کمرو بیشتر به سبک خودتخریبی تمایل دارند که به افزایش تنهایی آن‌ها کمک می‌کند. همچنین ژاوو و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند که افراد کمرو کمتر از سبک خودارزنده‌سازانه و پیوندجویانه استفاده می‌کنند که این به نوبه خود به تنهایی بیشتر منجر می‌شود. با توجه به این که در ایران پژوهشی وجود ندارد که به بررسی ارتباط کمرویی و تنهایی با میانجیگری سبک‌های شوخ‌طبعی و عزت‌نفس در یک مطالعه پیردازد. بنابراین، هدف از پژوهش حاضر بررسی همزمان اثر میانجی سبک‌های شوخ‌طبعی (سبک خودارزنده‌سازانه و سبک پیوندجویانه) و عزت‌نفس بین کمرویی و تنهایی در دانش‌آموزان دختر سال اول دبیرستان‌های شهرستان نجف‌آباد بود. با توجه به پیشینه پژوهش و در راستای هدف پژوهش، پژوهش حاضر به دنبال بررسی این مسأله بود که آیا سبک‌های شوخ‌طبعی و عزت‌نفس، رابطه بین کمرویی و تنهایی را میانجیگری می‌کنند؟

روش

جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش‌آموزان دختر مشغول به تحصیل در پایه اول دبیرستان‌های شهرستان نجف‌آباد را شامل می‌شد که در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ مشغول به تحصیل بودند. نمونه آماری ۱۵۰ دانش‌آموز دختر را دربرمی‌گرفت که با روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در ابتدا از بین دبیرستان‌های دخترانه، پنج دبیرستان به‌صورت تصادفی انتخاب و از میان دانش‌آموزان سال اول هر دبیرستان، ۳۰ دانش‌آموز به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شد و از آن‌ها خواسته شد تا به پرسشنامه‌ها پاسخ دهند. در این پژوهش از پرسشنامه‌های زیر، به‌منظور اندازه‌گیری متغیرهای مورد بررسی استفاده شد:

۱. پرسشنامه سبک‌های شوخ‌طبعی (HSQ)^۱: این پرسشنامه را مارتین و همکاران (۲۰۰۳) ساخته‌اند و دارای ۳۲ گویه و چهار سبک شوخ‌طبعی پیوندجویانه (وقتی دیگران را می‌خندانم، لذت می‌برم)، خودارزنده‌سازانه (نگاه شوخ‌طبعانه من به زندگی، من را از نگرانی‌های شدید و افسردگی در مورد چیزهای مختلف دور نگه می‌دارد)، پرخاشگرانه (من دوست ندارم از شوخی برای دست انداختن یا تحقیر دیگران استفاده کنم) و خود تحقیرگرایانه (سعی می‌کنم با گفتن چیزهای خنده‌دار در مورد ضعف‌ها، نقص‌ها و اشتباهاتم، افراد من را بپذیرند و بیشتر دوستم داشته باشند) طراحی شده است. هر خرده‌مقیاس حاوی ۸ گویه است و آزمودنی به هر گویه در مقیاس هفت درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۷) پاسخ می‌دهد. در این پژوهش دو خرده‌مقیاس پیوندجویانه و خودارزنده‌سازانه بررسی شد. مارتین و همکاران (۲۰۰۳) و مارتین (۲۰۰۳) آلفای کرونباخ این پرسشنامه را با نمونه ۱۱۹۵ نفری کانادایی چهار خرده‌مقیاس پیونددهنده، خودارزنده‌سازانه، پرخاشگرانه و خودکاهنده به ترتیب ۰/۸۱، ۰/۷۷ و ۰/۸۰ گزارش کرده‌اند. پایایی بازآزمایی این پرسشنامه را با استفاده از ۱۷۹ آزمودنی برای چهار خرده‌مقیاس پیوندجویانه، خودارزنده‌سازانه، پرخاشگرانه و خودکاهنده به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۱، ۰/۸۰ و ۰/۸۲ گزارش کردند.

این مقیاس در ایران پس از ترجمه به زبان فارسی، در میان ۲۳۰ نفر اجرا شد. ضرایب پایایی این مقیاس از طریق بازآزمایی پس از سه هفته برای چهار خرده‌مقیاس پیوندجویانه، خودارزنده‌سازانه، پرخاشگرانه و خودتحقیرگرایانه به ترتیب برابر با ۰/۷۴، ۰/۷۵، ۰/۵۸ و ۰/۶۵ بود و آلفای کرونباخ برای سبک‌های ذکر شده به ترتیب برابر با ۰/۷۸، ۰/۷۷، ۰/۵۴ و ۰/۶۴ بود (علی‌نیا کروی و همکاران، ۱۳۸۷). در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی خرده‌مقیاس‌های پیوندجویانه و خودارزنده‌سازانه پرسشنامه سبک‌های شوخ‌طبعی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس پیوندجویانه و خودارزنده‌سازانه به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۷۸ به دست آمد، که نشان‌دهنده پایایی نسبتاً مطلوب خرده‌مقیاس‌های پیوندجویانه و خودارزنده‌سازانه سبک‌های شوخ‌طبعی است. هم‌چنین، برای روایی این پرسشنامه از روایی سازه استفاده شد که برای سبک پیوندجویانه ۰/۷۰ و برای سبک خودارزنده‌سازانه ۰/۶۸ حاصل شد.

۲. پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ^۱: در این پژوهش از مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ (۱۹۶۵) استفاده شد. پرسشنامه عزت‌نفس، احساس کلی شخص را از خود و پذیرش خود اندازه می‌گیرد. این پرسشنامه شامل ۱۰ عبارت کلی است که ۵ جمله با لغات منفی و ۵ جمله با لغات مثبت بیان شده و خواننده باید به هر یک سؤال‌ها براساس مقیاس لیکرت چهار درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالف) تا ۴ (کاملاً موافق) پاسخ دهد. آلبوکردی و همکاران (۱۳۸۹) ضریب آلفای کرونباخ را برای این پرسشنامه ۰/۸۹ محاسبه کردند. مادانلو^۲ و همکاران (۲۰۰۱) نیز پایایی این پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۶ محاسبه کردند. روایی این مقیاس براساس محاسبه ضرایب همبستگی بین خرده‌مقیاس‌های این آزمون با خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه سلامت عمومی و مقیاس عزت‌نفس کوپر اسمیت انجام شده است که ضرایب به‌دست آمده مطلوب بود. در پژوهش حاضر، به‌منظور بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به‌دست آمد که نشان‌دهنده پایایی رضایت‌بخش پرسشنامه عزت‌نفس است. هم‌چنین، روایی این پرسشنامه با استفاده از روایی سازه ۰/۶۱ به‌دست آمد.

۳. پرسشنامه کمروبی استنفورد^۳: نسخه‌های کوتاه این مقیاس را پیلکونیس^۴ (۱۹۷۷)، به نقل از ارزیلو^۵، (۲۰۰۲) و مارولدو^۶ و همکاران (۱۹۷۹)، به نقل از ارزیلو) ساخته‌اند. فرم اصلی این پرسشنامه ۴۴ سؤال دارد که پس از هنجاریابی آن در ایران ۴ سؤال آن حذف و ۴۰ سؤال باقی مانده است. گزینه‌های این پرسشنامه بسته به میزان کمروبی که به خود اختصاص می‌دهند، نمره ۱ تا ۴ می‌گیرند. به این ترتیب که گزینه‌ای که نشان‌دهنده کم‌ترین حالت کمروبی است، نمره ۱ و به ترتیب گزینه‌های بعدی نمره ۲ و ۳ و به گزینه‌ای که بیشترین حالت کمروبی را نشان می‌دهد نمره ۴ تعلق می‌گیرد. دامنه نمره‌های این پرسشنامه بین ۱۶۰-۴۰ است. عبادتی (۱۳۷۶) پایایی این پرسشنامه را براساس آلفای کرونباخ برای دختران ۰/۸۶ و ۰/۸۲ و در کل

1. Rosenberg's Self-esteem Scale (RSES)
2. Madanloo
3. Stanford Shyness Inventory (SSI)
4. Pilkonis
5. Orsillo
6. Maroldo

۰/۸۴ به دست آورد (راستگو، ۱۳۸۳). در پژوهش حاضر، به منظور بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی رضایت‌بخش پرسشنامه کمرویی است. همچنین، روایی این پرسشنامه با استفاده از روایی سازه ۰/۷۴ به دست آمد.

۴. **مقیاس تنهایی**^۱: برای سنجش تنهایی از مقیاس تنهایی UCLA (راسل^۲، ۱۹۹۶) استفاده شد که شناخته شده‌ترین مقیاس تنهایی است. این مقیاس بیشتر از هر مقیاس تنهایی دیگری به کار رفته است و نسبت به سایر مقیاس‌ها دارای سلامت روان‌سنجی بیشتری است (هارت شورن^۳، ۱۹۹۳). این مقیاس دارای ۲۰ سؤال است که ۱۱ ماده دارای محتوای منفی و ۹ ماده دارای محتوای مثبت است. خواننده باید به هر یک از سؤالات براساس مقیاس لیکرت ۴ درجه‌ای شامل هرگز (۱)، به ندرت (۲)، گاهی (۳) و اغلب (۴) پاسخ دهد. دامنه نمرات این آزمون از ۲۰ الی ۸۰ و نمره بیشتر نشان‌دهنده تنهایی بیشتر است. این مقیاس در چهار گروه دانشجویان، پرستاران، معلمان و افراد مسن و به راه‌های مختلف از قبیل خودگزارش‌دهی و مصاحبه اجرا شده است و دامنه آلفا از ۰/۸۹ تا ۰/۹۴ به دست آمد. در افراد مسن یک سال بعد بازآزمون انجام شد و ضریب بازآزمایی ۰/۷۳ به دست آمد، که رضایت‌بخش است (راسل، ۱۹۹۶). در پژوهش قاسم‌زاده و همکاران (۱۳۸۶) پایایی این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمد. در پژوهش حاضر، به منظور بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب ۰/۶۹ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی رضایت‌بخش این پرسشنامه است. روایی این پرسشنامه از طریق روایی سازه ۰/۵۳ حاصل شد که نشان‌دهنده روایی مطلوب این پرسشنامه است.

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر نمره را درباره کلیه متغیرهای مورد پژوهش نشان می‌دهد.

1. University of California Los Angeles Loneliness Scale(UCLA)
2. Russell
3. Hartshorne

جدول ۱: میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر نمره‌های آزمودنی‌ها در متغیرهای مورد پژوهش

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر
کمروبی	۹۰/۱۵	۳۳/۹۱	۴۰	۱۶۰
عزت نفس	۲۶/۵۶	۹/۳۶	۱۰	۴۰
شوخی طبیعی پیوندجویانه	۳۰/۶۰	۱۵/۱۷	۸	۵۶
شوخی طبیعی خودارزنده‌سازانه	۳۰/۲۲	۱۳/۴۵	۸	۵۶
تنهایی	۴۹/۷۲	۲۰/۴۳	۲۰	۷۹

همان‌طور که در جدول ۱ نشان داده شده، در متغیر کمروبی میانگین و انحراف استاندارد، به ترتیب ۹۰/۱۵ و ۳۳/۹۱، در متغیر عزت نفس ۲۶/۵۶ و ۹/۳۶، در متغیر شوخی طبیعی پیوندجویانه ۳۰/۶۰ و ۱۵/۱۷، در متغیر شوخی طبیعی خودارزنده‌سازانه ۳۰/۲۲ و ۱۳/۴۵ و در متغیر تنهایی ۴۹/۷۲ و ۲۰/۴۳ است.

جدول ۲: ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	کمروبی	عزت نفس	سبک پیوندجویانه	سبک خودارزنده‌سازانه
کمروبی	-	-	-	-
عزت نفس	-۰/۴۳۴**	-	-	-
سبک پیوندجویانه	-۰/۳۵۶**	۰/۴۵۷**	-	-
سبک خودارزنده‌سازانه	-۰/۲۷۰**	۰/۴۰۵**	۰/۵۶۲**	-
تنهایی	۰/۳۷۲**	-۰/۶۶۶**	-۰/۳۵۹**	-۰/۴۱۷**

همان‌گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود کلیه ضرایب به دست آمده بین متغیرهای پژوهش در سطح ۰/۰۵ درصد معنادار هستند.

ضریب همبستگی کمروبی با تنهایی ۰/۳۷۲، ضریب همبستگی کمروبی با عزت نفس ۰/۴۳۴، ضریب همبستگی کمروبی با شوخی طبیعی پیوندجویانه ۰/۳۵۶، ضریب همبستگی کمروبی با شوخی طبیعی خودارزنده‌سازانه ۰/۲۷۰، ضریب همبستگی عزت نفس با تنهایی ۰/۶۶۶، ضریب همبستگی شوخی طبیعی پیوندجویانه با تنهایی ۰/۳۵۹ و ضریب همبستگی شوخی طبیعی

خودارزنده‌سازانه باتنهایی ۰/۴۱۷- است.

برازندگی مدل پژوهش

در پژوهش حاضر به منظور بررسی برازندگی مدل پیشنهادی از شاخص‌های برازندگی استفاده شد.

در جدول ۳ شاخص‌های برازندگی مدل فرضی پژوهش حاضر ارائه شده است.

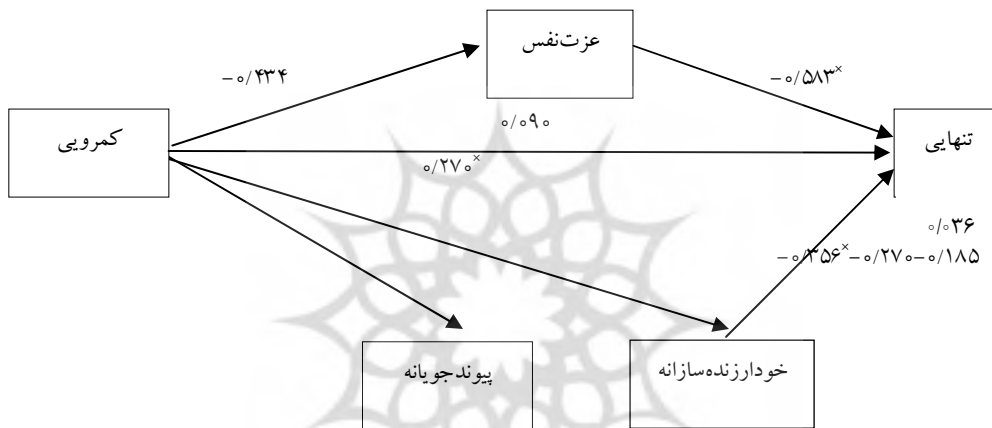
جدول ۳: شاخص‌های برازندگی مدل فرضی پژوهش حاضر

شاخص	مدل پیشنهادی
آزمون نیکویی برازش مجذور کای (χ^2)	۵۹/۵۸
درجه آزادی (df)	۳
شاخص نیکویی برازندگی تعدیل شده AGFI	۰/۱۵۶
نسبت مجذور کای به درجه آزادی (χ^2/df)	۱۹/۸۶
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	۰/۶۷۸
شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۸۳
ریشه میانگین مجذور خطای تقریب (RMSEA)	۰/۳۹۲
شاخص توکر-لویس TLI	-۰/۰۴۴
شاخص برازندگی نرم شده NFI	۰/۶۸۸
شاخص برازندگی فزاینده IFI	۰/۶۹۹

بر اساس جدول شماره ۳، مقدار شاخص نیکویی برازش مجذور کای (χ^2) برابر با ۵۹/۵۸، با درجه آزادی ۳ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ است. با توجه به این که مجذور کای (χ^2) نسبت به افزایش حجم نمونه و همبستگی موجود بین متغیرها حساس است، لذا در اکثر موارد این شاخص از لحاظ آماری معنادار است. به همین دلیل، برای آگاهی از برازش مدل از شاخص‌های دیگری استفاده شد. بنابراین، با توجه به نتایج مندرج در جدول ۳ ملاحظه می‌شود که در مدل پیشنهادی پژوهش برای کل نمونه آزمودنی‌ها شاخص نسبت مجذور کای بر درجه آزادی (χ^2/df) برابر با ۱۹/۸۶، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با ۰/۸۳، شاخص نیکویی برازندگی تعدیل شده (AGFI) برابر با ۰/۱۵۶، شاخص برازندگی فزاینده (IFI) برابر با ۰/۶۹۹، شاخص توکر-لویس (TLI) برابر با -۰/۰۴۴، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر با ۰/۶۷۸، شاخص برازندگی نرم شده (NFI) برابر با ۰/۶۸۸، شاخص جذر برآورد واریانس

خطای تقریب (RMSEA) برابر با ۰/۳۹۲ است. برخی از شاخص‌های مذکور به ویژه TLI، AGFI و RMSEA حاکی از نحوه برازش مدل پیشنهادی در سطح خوبی نیست و نیاز به اصلاح دارد.

شکل ۱، مدل پیشنهادی را برای کل آزمودنی‌ها در پژوهش نشان می‌دهد.

شکل ۱: ضرایب مسیر مدل پیشنهادی رابطه کمروبی و تنهایی با میانجیگری عزت نفس، شوخ طبعی پیوندجویانه و شوخ طبعی خودارزنده‌سازانه

همان گونه که در شکل ۱ نشان داده شده است مسیرهای مستقیم کمروبی به تنهایی و شوخ طبعی پیوندجویانه به تنهایی معنادار نیستند. جدول ۴، مسیرها و ضرایب استاندارد آن‌ها را در مدل پیشنهادی رابطه کمروبی با تنهایی با میانجیگری عزت نفس، شوخ طبعی پیوندجویانه و شوخ طبعی خودارزنده‌سازانه نشان می‌دهد.

جدول ۴: پارامترهای اثرات مستقیم متغیرهای پژوهش در مدل پژوهش

مسیرها	پارامترها	برآورد غیراستاندارد B	برآورد استاندارد β	خطای معیار S.E	سطح معناداری p
از کمرویی به تنهایی	۰/۰۵۳	۰/۰۹۰	۰/۰۴۵	۰/۲۳۵	
از کمرویی به عزت نفس	-۰/۱۲۰	-۰/۴۳۴	۰/۰۲۲	۰/۰۰۱	
از کمرویی به پیوندجویانه	-۰/۱۵۹	-۰/۳۵۶	۰/۰۳۸	۰/۰۰۱	
از کمرویی به خودارزنده‌سازانه	-۰/۱۰۷	-۰/۲۷۰	۰/۰۳۴	۰/۰۰۲	
از عزت نفس به تنهایی	-۱/۲۴۴	-۰/۵۸۳	۰/۱۷۲	۰/۰۰۱	
از پیوندجویانه به تنهایی	۰/۰۴۷	۰/۰۳۶	۰/۱۱۳	۰/۶۷۷	
از خودارزنده‌سازانه به تنهایی	-۰/۲۷۶	-۰/۱۸۵	۰/۱۲۲	۰/۰۲۴	

بر اساس مندرجات جدول ۴، مسیرهای مستقیم کمرویی به تنهایی و شوخ‌طبعی پیوندجویانه به تنهایی معنادار نیست. بنابراین، حذف مسیرهای غیرمعنادار انجام شد. پس از اعمال این تغییرات یک تحلیل دیگر در داده‌ها انجام شد. در جدول ۵، نتایج تجزیه و تحلیل‌ها در مدل نهایی را می‌توان مشاهده کرد. شاخص‌های برازندگی در مدل نهایی تفاوت ملاحظه‌پذیری با نتایج برازندگی الگوی پیشنهادی دارند.

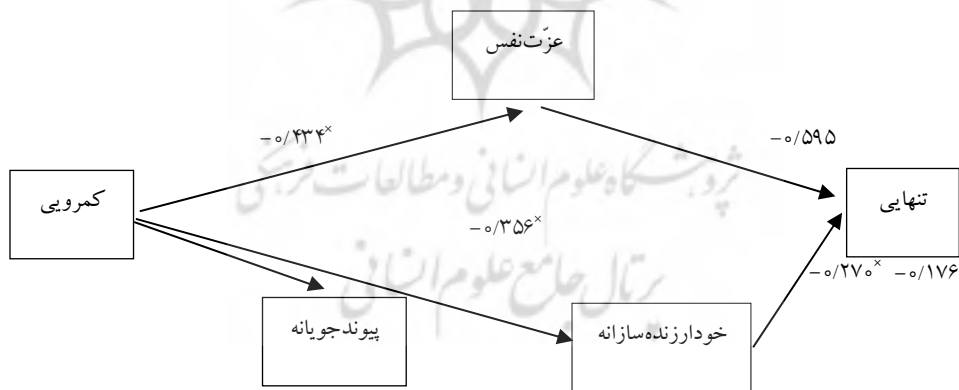
جدول ۵: شاخص‌های برازندگی مدل نهایی در پژوهش حاضر

شاخص	مدل پیشنهادی
آزمون نیکویی برازش مجذور کای (χ^2)	۱/۴۵۲
درجه آزادی (df)	۲
شاخص نیکویی برازندگی تعدیل شده AGFI	۰/۹۶۵
نسبت مجذور کای به درجه آزادی (χ^2/df)	۰/۷۲۶
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	۰/۹۹۷
شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۹۹۵
ریشه میانگین مجذور خطای تقریب (RMSEA)	۰/۰۲
شاخص توکر-لوئیس TLI	۰/۹۹۶
شاخص برازندگی نرم شده NFI	۰/۹۹۲
شاخص برازندگی فزاینده IFI	۰/۹۹۵

بر اساس جدول شماره ۵، مقدار شاخص نیکویی برازش مجذور کای (χ^2) برابر با ۱/۴۵۲، با درجه آزادی ۲ و سطح معناداری ۰/۴۸۴ است. با توجه به این که مجذور کای (χ^2) نسبت به افزایش حجم نمونه و همبستگی موجود بین متغیرها حساس است، لذا در اکثر موارد این شاخص از لحاظ آماری معنادار است. به همین دلیل برای آگاهی از برازش مدل از شاخص‌های دیگری استفاده شد. بنابراین، با توجه به نتایج مندرج در جدول ۵ ملاحظه می‌شود که در مدل پیشنهادی پژوهش برای کل آزمودنی‌ها، شاخص نسبت مجذور کای بر درجه آزادی ($\chi^2/df=0/726$)، شاخص جذر برآورد واریانس تقریب ($RMSEA=0/02$) شاخص نیکویی برازش ($GFI=0/995$)، شاخص نیکویی برازندگی تطبیقی ($AGFI=0/965$)، شاخص نرم شده برازندگی ($NFI=0/992$)، شاخص توکر-لویس ($TLI=0/996$) و شاخص برازندگی فزاینده ($IFI=0/995$) حاکی از برازش مطلوب مدل اصلاح شده است.

برآورد پارامترهای مدل اصلاحی پژوهش

در این بخش، الگوی اندازه‌گیری و الگوی ساختاری مدل اصلاحی پژوهش مطرح می‌شود. شکل ۲، ضرایب مسیر استاندارد مدل نهایی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۲: مدل نهایی پژوهش رابطه بین کمرویی و تنهایی با میانجیگری عزت نفس، شوخ طبعی پیوندجویانه و شوخ طبعی خودارزنده‌سازانه

جدول ۶، مسیرها و ضرایب استاندارد را در مدل نهایی رابطه کمرویی با تنهایی با میانجیگری عزت نفس، شوخ طبعی پیوندجویانه و شوخ طبعی خودارزنده‌سازانه نشان می‌دهد.

جدول ۶: پارامترهای اثرات مستقیم متغیرهای پژوهش در مدل پژوهش

مسیرها	پارامترها	برآورد غیراستاندارد B	برآورد استاندارد β	خطای معیار S.E	سطح معناداری p
از کمرویی به عزت نفس	-۰/۱۲۰	-۰/۴۳۴	۰/۰۲۲	۰/۰۰۱	
از عزت نفس به تنهایی	-۱/۲۹۸	-۰/۵۹۵	۰/۱۵۷	۰/۰۰۱	
از کمرویی به سبک پیوندجویانه	-۰/۱۵۹	-۰/۳۵۶	۰/۰۳۸	۰/۰۰۱	
از کمرویی به سبک خودارزنده‌سازانه	-۰/۱۰۷	-۰/۲۷۰	۰/۰۳۴	۰/۰۰۲	
از سبک خودارزنده‌سازانه به تنهایی	-۰/۲۶۷	-۰/۱۷۶	۰/۱۰۹	۰/۰۱۴	

بر اساس مندرجات جدول ۶، ضرایب مسیر مربوط به مدل نهایی در سطح نمایش داده شده در ستون آخر معنادار هستند.

برای بررسی فرضیه‌های مبنی بر اثرات غیرمستقیم متغیرها، از روش بوت استرپ^۱ استفاده شد که به بررسی آن‌ها اقدام می‌شود. روابط واسطه‌ای با استفاده از روش بوت استرپ با نرم افزار AMOS-۲۰ آزموده شد. جدول ۷، نتایج بررسی روابط واسطه‌ای با استفاده از روش بوت استرپ را نشان می‌دهد.

جدول ۷: نتایج روش بوت استرپ مسیرهای واسطه‌ای پژوهش در الگوی پیشنهادی

مسیرها	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری
کمرویی به تنهایی از طریق عزت نفس	۰/۱۹۲	۰/۳۸۸	۰/۰۰۱
کمرویی به تنهایی از طریق شوخ‌طبعی پیوندجویانه	۰/۰۵۸	۰/۲۲۳	۰/۰۰۱
کمرویی به تنهایی از طریق شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه	۰/۰۴۴	۰/۲۰۰	۰/۰۰۲

بر اساس مندرجات جدول ۷، مسیر کمرویی به تنهایی از طریق عزت نفس در سطح ۰/۰۰۱، مسیر کمرویی به تنهایی از طریق شوخ‌طبعی پیوندجویانه در سطح ۰/۰۰۱ و مسیر کمرویی به تنهایی از طریق شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه در سطح ۰/۰۰۲، معنادار هستند.

1. Bootstarp

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین کمرویی و تنهایی با میانجیگری عزت‌نفس، سبک شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه و سبک شوخ‌طبعی پیوندجویانه در دانش‌آموزان دختر سال اول دبیرستان‌های شهرستان نجف‌آباد انجام شد و یافته‌ها نشان داد که بین کمرویی و تنهایی با میانجیگری عزت‌نفس رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که بین کمرویی و تنهایی، هم با میانجیگری شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه و هم با میانجیگری شوخ‌طبعی پیوندجویانه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که ضرایب استاندارد مسیر کمرویی به شوخ‌طبعی پیوندجویانه، منفی و معنادار است ($r = 0/356$ برآورد استاندارد، $p = 0/001$). این نتیجه با نتایج هامپس (۲۰۰۶) و ژاوو و همکاران (۲۰۱۲) همخوانی دارد. افراد کمرو خود و شخصیت خود را مقصر کمرویی خود می‌دانند و دارای احساسات منفی نسبت به خود هستند، در صورتی که سبک پیوندجویانه در افرادی است که بازخورد مثبتی از خود دارند و براساس این بازخورد مثبت به برقراری پیوند و روابط اجتماعی مطلوب با دیگران می‌پردازند. بنابراین، ویژگی‌های افراد کمرو و افرادی که از سبک شوخ‌طبعی پیوندجویانه استفاده می‌کنند در تضاد با یکدیگر قرار می‌گیرد و افراد کمرو نمی‌توانند از دیدگاه‌های شوخ‌طبعی پیوندجویانه در موقعیت‌های زندگی استفاده کنند. نتایج جدول ۶، نشان می‌دهد که ضریب استاندارد مسیر کمرویی به شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه منفی و معنادار است ($r = -0/270$ برآورد استاندارد، $p = 0/002$). نتیجه حاصل با نتایج هامپس (۲۰۰۶) و ژاوو و همکاران (۲۰۱۲) همسو است. در تبیین این فرضیه، می‌توان گفت کمرویی به‌عنوان یک رفتار اجتماعی، خود را در موقعیت‌های اجتماعی نشان می‌دهد (هامپس، ۲۰۰۶)، از طرفی شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه نیازمند محیط‌های میان‌فردی است، افراد کمرویی که به برقراری تعامل با افراد در محیط‌های جمعی قادر نیستند از این سبک در روابط خود استفاده کنند. در نتیجه بین انتظارات اجتماعی فرد کمرو از خود و خود واقعی او، در شبکه‌های اجتماعی تناقض به‌وجود می‌آید. در جدول ۶، رابطه بین کمرویی و عزت‌نفس منفی و معنادار است ($r = -0/434$ برآورد استاندارد، $p = 0/016$) و این نتیجه با نتایج ماهون و همکاران (۲۰۰۶) و ژاوو و همکاران (۲۰۱۲) همسو است. از آن‌جا که افراد کمرو به برقراری ارتباط در محیط‌های اجتماعی قادر نیستند، نسبت به توانایی‌ها، شایستگی‌ها و نقاط

قوت خود دچار تردید می‌شوند و خودباوری آن‌ها کاهش یافته و از خود ارزیابی‌های منفی به عمل می‌آورند و این مسأله به کاهش عزت‌نفس آن‌ها منجر می‌شود. نتایج جدول ۴، نشان می‌دهد که ضریب استاندارد مسیر کمرویی به تنهایی مثبت و معنادار نیست ($p=0/090$)=برآورد استاندارد، $p=0/235$). این یافته با نتایج پژوهش‌های ارزوکان (۲۰۰۹)، شری و همکاران (۲۰۰۹)، باس (۲۰۱۰) و برنا و سواری (۱۳۸۹) ناهمخوان است. در تبیین این یافته می‌توان به این نکته اشاره کرد که نمونه این پژوهش که شامل دانش‌آموزان دبیرستانی است، در هنگام پاسخگویی به سؤال‌های پرسشنامه‌ها، با توجه به نحوه روابط خود در جمع دوستان و خانواده، خود را کمرو ارزیابی کرده‌اند؛ ولی با توجه به حضور در مدرسه و در بین جمع دوستان، خود را در شبکه گسترده‌ای از روابط دیده‌اند و خود را تنها ارزیابی نکرده‌اند و به این دلیل خود را از تنهایی میرا می‌دانند. از سویی، می‌توان بیان کرد که افراد کمرو معمولاً علائم اضطراب را که شامل تپش قلب، عرق کردن، رنگ پریدگی و لرزش در اندام بدن و اشکال در گفتار و بیان را دارند و احساس می‌کنند از عهده انجام امور بر نمی‌آیند و لذا در فعالیت‌ها کمتر مشارکت می‌کنند. نتایج جدول ۴، نشان می‌دهد که مسیر شوخ‌طبعی پیوندگرایانه به تنهایی منفی و معنادار نیست ($p=0/036$)=برآورد استاندارد، $p=0/677$). این یافته، با نتایج به‌دست آمده در پژوهش‌های هامپس (۲۰۰۵) و سسین (۲۰۰۷)، ناهمخوان است. در تبیین این یافته می‌توان به این نکته اشاره کرد دانش‌آموزانی که خود را تنها می‌پنداشتند از سبک پیوندجویانه استفاده می‌کنند، زیرا افرادی از سبک شوخ‌طبعی پیوندجویانه بهره می‌برند که به دنبال تسهیل رابطه و کاهش تنش‌های میان‌فردی هستند (زارع و همکاران، ۱۳۸۸). بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که این دانش‌آموزان از سبک پیوندجویانه برای بهبود روابط خود استفاده کرده تا تنهایی خود را کاهش دهند. در جدول ۶ نشان داده شده که مسیر شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه به تنهایی منفی و معنادار است ($p=0/176$)=برآورد استاندارد، $p=0/014$). این یافته با نتایج پژوهش‌های هامپس (۲۰۰۵) و سسین (۲۰۰۷) همخوان است. افرادی که از سبک‌های شوخ‌طبعی مضر در موقعیت‌های اجتماعی استفاده می‌کنند، تنهایی خود را افزایش می‌دهند. این افراد تمایلی به استفاده از سبک‌های شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه و پیوندجویانه ندارند که به بهبود روابط اجتماعی کمک می‌کند. نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد که مسیر کمرویی بر تنهایی با میانجیگری عزت‌نفس در حد پایین ۰/۱۹۲ و در حد بالای ۰/۳۸۸، معنادار است. لذا بین کمرویی و تنهایی

با میانجیگری عزت‌نفس رابطه مثبت و غیرمستقیم برقرار است. یافته‌های حاصل با نتایج ماهون و همکاران (۲۰۰۶) و ژاوو و همکاران (۲۰۱۲)، همخوان است. پژوهش حاضر نشان داد که افراد کمرو، ارزیابی منفی از خود دارند و در موقعیت‌های اجتماعی از خود فقدان اعتماد به نفس نشان می‌دهند. به منظور جلوگیری از عواقب منفی آن و برای از بین بردن احساس ناراحتی خود در شرایط اجتماعی، خود را در تنهایی نگه می‌دارند. از سویی، کمرویی با کاهش رشد عزت‌نفس از یک طرف و با فراهم آوردن فضا برای رابطه اجتماعی و انسانی باعث کاهش احساس موفقیت در فرد می‌شود، زیرا احساس فقدان موفقیت و کمبود تعاملات اجتماعی در کنار هم باعث احساس کمرویی می‌شود که خود ریشه ناراحتی روانی و فردی زیادی می‌شود. هم‌چنین، اثر کمرویی بر تنهایی با میانجیگری سبک شوخ‌طبعی پیوندجویانه در حد پایین ۰/۰۵۶ و حد بالای ۰/۲۲۳ معنادار است. لذا بین کمرویی و تنهایی با میانجیگری شوخ‌طبعی پیوندجویانه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این یافته، با نتایج هامپس (۲۰۰۶)، فیتز و همکاران (۲۰۰۹) و ژاوو و همکاران (۲۰۱۲) همخوانی دارد. از سویی، اثر کمرویی بر تنهایی با میانجیگری شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه در حد پایین ۰/۰۴۴ و حد بالای ۰/۲۰۰ معنادار است. لذا بین کمرویی و تنهایی با میانجیگری شوخ‌طبعی خودارزنده‌سازانه ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. یافته حاصل با نتایج سسین (۲۰۰۷) و ژاوو و همکاران (۲۰۱۲) وجود دارد. افراد خجالتی کمتر تمایل دارند از سبک‌های پیوندجویانه و خودارزنده‌سازانه استفاده کنند و بیشتر تمایل به استفاده از سبک‌های خودتخریبی دارند که این مسأله به افزایش تنهایی این افراد منجر می‌شود. افراد کمرو در تعاملات اجتماعی خود معمولاً نگرشی گریزان دارند و بیشتر مستعد به عملکرد برطبق احساسات منفی خود هستند و تمایل دارند یک ارزیابی منفی از خود و دیگران داشته باشند و در فعالیت‌های اجتماعی کمتر درگیر می‌شوند، به همین دلیل احساس تنهایی قوی دارند. در پژوهش حاضر افراد خجالتی کمتر از سبک خودارزنده‌سازانه استفاده می‌کنند که از بالا رفتن احساسات مثبت و ارزش نسبت به خود جلوگیری می‌کند و به نوبه خود به تنهایی بیشتر منجر می‌شود.

سبک‌های شوخ‌طبعی و عزت‌نفس تنها میانجی‌هایی هستند که در مطالعه حاضر بررسی شدند. بنابراین، متغیرهای دیگری به احتمال زیاد وجود دارد که نقش میانجی در ارتباط بین کمرویی و تنهایی ایفا می‌کنند. محدودیت دیگر این است که داده‌ها تنها از طریق مقیاس

رابطه علی بین کمرویی و تنهایی با میانجیگری سبک‌های شوخ‌طبعی و عزت نفس ۱۴۷

خودگزارشی جمع‌آوری شدند. مطالعه حاضر اولین تلاش برای بررسی عزت‌نفس و شوخ‌طبعی به‌عنوان مکانیزم‌های زیربنایی بین کمرویی و تنهایی است. مسیر جالب توجهی از کمرویی به تنهایی را از طریق شوخ‌طبعی و عزت‌نفس پایین می‌توان بهبود بخشید.

منابع

- آلبو کردی، سجاد، نوری، ربابه، نیکوسیر جهرمی، محمد و زاهدیان، سید فتح الله (۱۳۸۹). رابطه بین عزت نفس و حمایت اجتماعی با افسردگی در زندانیان مرد، *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، دوره بیستم، شماره ۷۷، صص ۶۸-۶۲.
- برنا، محمدرضا و سواری، کریم (۱۳۸۹). ارتباط ساده و چندگانه عزت نفس، احساس تنهایی و ابراز وجود با کمرویی، *مجله یافته‌های نو در روان‌شناسی*، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۶۲-۵۳.
- راستگو، حمید (۱۳۸۳). *رابطه کمرویی و مؤلفه‌های دلبستگی به والدین و همسالان در دانش‌آموزان ناسنواو عادی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- زارع، حسین، کمالی‌زارچ، محمود و رضایی‌نسب، فاطمه (۱۳۸۸). سبک‌های شوخ‌طبعی و پنج رگه شخصیت، *مجله روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۱۲۷-۱۱۹.
- زنجانی، زهرا، گودرزی، محمدعلی، تقوی، محمدرضا و ملازاده، جواد (۱۳۸۷). مقایسه حساسیت جسمانی و مهارت‌های اجتماعی در افراد کمرو، مبتلا به فوبی اجتماعی و بهنجار، *مجله مطالعات روان‌شناختی*، دوره چهارم، شماره ۴، صص ۴۳-۲۷.
- علی‌نیا کرونئی، رستم، دوستی، یارعلی، دهشیری، غلام‌رضا و حیدری، محمدحسن (۱۳۸۷). سبک‌های شوخ‌طبعی، بهزیستی فاعلی و هوش هیجانی در دانشجویان، *فصل‌نامه روان‌شناسان ایرانی*، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۱۶۹-۱۵۹.
- قاسم‌زاده، لیلی، شهرآرای، مهرناز و مرادی، علیرضا (۱۳۸۶). بررسی نرخ شیوع اعتیاد به اینترنت در دختران و مقایسه دختران معتاد و غیرمعتاد به اینترنت در متغیرهای تنهایی، عزت نفس و مهارت‌های اجتماعی، *روان‌شناسی معاصر*، دوره دوم، شماره ۱، بهار ۱۳۸۶، صص ۴۰-۳۲.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *Journal of American Psychologist*, 55, 469-480.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Journal of Child Development Perspectives*, 1(2), 68-73.

- Bas, G. (2010). An investigation of the relationship between shyness and loneliness levels of elementary students in a Turkish sample. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 419-440.
- Brennan, T. (1982). Loneliness at adolescence. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 269-290). New York: Wiley.
- Cecen, A. R. (2007). Humor styles in predicting loneliness among Turkish university students. *Journal of Social Behavior and Personality*, 35(6), 835-844.
- Costello, E. J., Mustillo, S., Erkanli, A., Keeler, G., & Angold, A. (2003). Prevalence and development of psychiatric disorders in childhood and adolescence. *Archives of General Psychiatry*, 60, 837-844.
- Durmus, E. (2007). Utangaçolan ve olmayan öğrencilerin algıları Perceptions of shy and non-shy students. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 243-268.
- Erozkan, A. (2009). The predictors of loneliness in adolescents. *Journal of Elementary Education Online*, 8(3), 809-819.
- Fitts, S. D., Seby, R. A., & Zlokovich, M. S. (2009). Humor styles as mediators of the shyness-loneliness relationship. *North American Journal of Psychology*, 11, 257-272.
- Hampes, W. P. (2005). Correlations between humor styles and loneliness. *Journal of Psychological Reports*, 96, 747-750.
- Hampes, W. P. (2006). Humor and shyness: The relation between humor styles and shyness. *International Journal of Humor Research*, 19, 179-187.
- Hartshorne, T. S. (1993). Psychometric properties and confirmatory factor analysis of the UCLA Loneliness Scale. *Journal of Personality Assessment*, 61(1), 182-195.
- Madanloo, M., Haghani, H., & Jafarpoor, M. (2001). Relationship of self-esteem and locus of control in delinquent adolescent. *Journal of Gorgan University of Medical Science*, 3(7), 41-45.
- Mahon, N. E., Yarcheski, A., Yarcheski, T. J., Cannella, B. L., & Hanks, M. M. (2006). A meta-analytic study of predictors for loneliness during adolescence. *Journal of Nursing Research*, 55, 308-315.
- Martin, R. A. (2003). Sense of humor. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Positive psychological assessment: A handbook of models and measures* (pp. 313-326). Washington, DC: American Psychological Association.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37, 48-75.
- Mijuskovic, B. (1986). Loneliness: Counseling adolescents. *Journal of Adolescence*, 21, 941-950.
- Orsillo, S. M. (2002). Social phobia: A brief overview and guide to assessment. In M. M. Antony, S. M. Orsillo & L. Roemer (Eds.), *Practitioner's guide to empirically based measures of anxiety* (pp. 165-185). New York: Kluwer

Academic Publisher.

- Peplau, L. A., & Perlman, D. (1982). Perspectives on loneliness. In L. A. Peplau, & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 1e18). New York: Wiley.
- Rosenberg, M. (1965). *Self- image Society & the adolescent*. Princeton, NJ: Princeton University.
- Routasalo, P.E., Savikko, N., Tilvis, R.S., Strandberg, T.E., & Pitkala K.H. (2006). Social contacts and their relationship to loneliness among people -a population-based study. *Gerontology*, 52, 181-187.
- Russell, D. W. (1996). UCLA Loneliness Scale (version 3): Reliability, validity, and factor structure. *Journal of Personality Assessment*, 66(1), 20-40.
- Sherri, D. F., Rickard, A. S., & Zlokovich, M. S. (2009). Humor styles as mediators of the shyness loneliness relationship. *North American Journal of Psychology*, 11(2), 56-70.
- Weiss, R. S. (1982). Issues in the study of loneliness. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 379-405). New York: John Wiley and Sons.
- Zhao, J., Kong, F., & Wang, Y. (2012). Self-esteem and humor style as mediators of the effects of shyness on loneliness among Chinese college students. *Journal of Personality and Individual Differences*, 52, 686-690.